
Pale ena e ka ha Mulalo Doyoyo, moqapi le
Rasaense wa moAfrika Borwa.

Baqapi ke batho ba nahanang le ho bopa
mefutafuta ya dintho tse ntjha.

Mulalo o sebedisa saense le theknoloji ho bopa
diqatjwa tse thusang batho le tikoloho.

“Ke batla ho le bolella ka Moenjinere ya ileng ya e ba moqapi ya tummeng. O tswaletswe motsaneng wa Vondwe,” ke titjhere Mary a bolella baithuti.

“Vondwe ke kae titjhere?” ho botsa Lulama.

“E kwana mahaeng a Limpopo,” ho araba titjhere.

“Mulalo Doyoyo o tswetswe ka selemo sa 1970. Le ne le le kae ka selemo seo?” ho botsa titjhere Mary.

“Re ne re so hlahe ka 1970,” Jack a araba a ntse a tsheha.

“Mulalo o qadile sekolong sa poraemari sa Vondwe ka 1977,” Titjhere Mary o tswela pele.

“Ha a fihla sekolong se phahameng, a rata dithuto tsa Saense le tsa bo Enjiniere,” ho bua mosuwetsana Mary.

“Boinjiniere ke eng?” a botsa baithuti.

“Ke saense le Theknoloji di kopane.

Ke ka ho etsa metjhini, meaho le dintho tse ding,” ho araba Kulani.

“Ka bobedi le nepile. Bainjiniere ba etsa l ho rala, le ho bopa metjhini, dinto le dibopeho. Ba sebedisa saense le theknoloji,” ho rialo titjhere.

Titjhere a tswela pele a re, “Kamora ho qeta dithuto sekolong sa Sekondari sa Mbilwini, Mulalo a fumana kgao ya ho ithutela Boinjiniere Unibesithing ya Motse Kapa.”

“Ha a le univesithing, Mulalo o qadile mokgatlo o bitswang Temescial.

Temescial e emetse *‘Technology, medicine and Science for all’*.

Temescial e kgothaletsa batjha ho ithuta Saense, theknoloji, boinjiniere le dipalo.

Le tla utlwa ka sena haholwanyane ha mamorao.”

“Ha a qeta digrata ya hae ya pele unibesithing ya Motse Kapa, o ile a ya Amerika. O ile a ithuta a ba a ruta diunibesithing tsa Amerika.

O ile a ruta Saense le Dipalo tse bitswang *Applied Mathematics*. Dipalo ke eng?” ho botsa Titjhere Mary.

“Ke thuto ya dinomoro, dibopeho le dipaterone,” Akani a araba.

“O nepile Akani,” ke titjhere Mary yeo.

A tswela pele ka pale.

“Mulalo o na le lengolo la Bongaka. O bile le katleho e kgolo lengolong la hae la digrata, PhD. Ka mora lengolo lena o bitswa ngaka. Ke setsebi se seholo lekaleng la Boinjeniere.”

“Pele ke lebolella ka diqaptjwa tsa Mulalo, e re ke le hopotse ka se sebediswa se seng sa ho aha se bitswang samente,” ho rialo Titjhere.

“Samente e na le lefika la laeme mme e sebediswa meahong e mengata.

Lefika le a rafshwa, le silwe ho fihlela e ba lehlabathe, le futhumatswe ho etsa samente.”

“Baithuti, Mulalo o qapile sesebediswa sa ho aha se se nang
lefika, ampa a sebedisa molora le ditshila tsa diindastering.

Hona ho bolela hore samente e ka etswa ntle le ho rafa
lefika la laeme ho boloka tikoloho.”

“Mulalo o boetse a qapa motjhini wa ho bopa setena se bitswang Ecocast. Ona o boloka metsi le motlakase. Metsi ke sesebediswa se haellang!”

“Ha re a tlameha ho siya dipompo di dutla metsi a phalla,” ke Jack yeo.

“Ee! Bohle re na le boikarabelo ba ho boloka metsi,” ho bua Lulama.

“Ke tla qetella ka sethuthuthu se tsamaiswang ka haedrojene! Sesuthuthu sena se bitswa '*Ahifambeni*'. Mulalo o qapile sepalangwa sena le bafuputsi ba bang,” ho rialo Titjhere.

“Sethuthuthu sa haedrojene, ke bohlale boo!” ho kgotsa Kulani.

“Ha re tsamayeng! Ha re tsamayeng!” ke Nkoka yeo.

“Ee! ha re yeng ho ithuta Boinjiniere re qape ntho tsa bohlale!” ho bolela Kulani.

“Ha re sebediseng Saense le theknoloji ho rarolla mathata mme re natefelwe,” Nkoka a phaella.

“Ke tsebile hore pale ya Mulalo e tla le susumetsa!” Titjhere Mary a bua ka pososelo.

—Dipotso

1. O batla ho ithutelang? Hobaneng o batla ho ithutela hoo?
2. Nahana hore ke hobaneng ha Mulalo a ratile Saense le bo Ejeniere?
3. Fuputsa ha holwanyane ka mefuta emeng ya Boinjenie.
4. Fuputsa ka baqapi ba mona Afrika.
5. Boiqapelo ba Mulalo bo sireletsa tikoloho jwang?
6. *STEM* ke eng? Hlalosa hore hobaneng se le bohlokwa.
7. Ntle le Yunibesithi ya Motse Kapa. Fuputsa tse ding tse supa mona Afrika Borwa tse rutang boenjeneri.
8. Hlalosa hore ke hobaneng metsi e le mohlodi o haellang.

—Lenane la dibuka tse letotong lena

- Andile Mji
- Asnath Mahapa
- Bongani Mayosi
- Charlotte Maxeke
- Mmantsane Moche Diale
- Mulalo Doyoyo
- Tebello Nyokong
- Tshilidzi Marwala

Pale ena e qapuwe le ho ngolwa ka puo ya Xitsonga jwaloka karolo ya porojeke ya 2020 ya Zenex Ulwazi Lwethu ya dibuka tse balwang.